

¹² Попович В. М. Актуальні проблеми кримінального права: Навч. посібник / В. М. Попович. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 256 с. – С. 207.

¹³ Иванов М. Служебно-экономическая преступность: уголовно-правовые и криминологические аспекты // Уголовное право. – 2005. – № 2. – С. 112–115.

¹⁴ Закалюк А. П. Вказана праця. – С. 208.

¹⁵ Судові прецеденти (вибране) [Електронний ресурс] / Інформаційно-аналітичний центр «ЛІГА», ТОВ «ЛІГА:ЗАКОН», 2011. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см.

¹⁶ Кримінальне право України: Особлива частина: Підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.]; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 624 с. – С. 155.

¹⁷ Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації: Монографія / М. І. Хавронюк. – К.: Юрисконсульт, 2006. – 1048 с.

¹⁸ Попович В. М. Вказана праця.

¹⁹ Закалюк А. П. Вказана праця. – С. 101.

Резюме

У статті проведено аналіз понять «економічні злочини» та «злочини у сфері економіки» з точки зору їх взаємозв'язку та необхідності розмежування. На основі існуючих у науковій літературі позицій даються власні пропозиції щодо вирішення порушеної проблеми.

Ключові слова: сфера економіки, економічна діяльність, економічні злочини.

Резюме

В статье проведен анализ понятий «экономические преступления» и «преступления в сфере экономики» с точки зрения их взаимосвязи и необходимости разграничения. На основе существующих в научной литературе позиций даются собственные предложения по решению затронутой проблемы.

Ключевые слова: сфера экономики, экономическая деятельность, экономические преступления.

Summary

The article analyzes the concepts «economic crimes» and «crimes in economics» in terms of their relationship and the necessity of separation. An author suggested the solution to this problem based on existing scientific literature position.

Key words: area economy, economic activity, economic crimes.

Отримано 21.02.2011

О. В. ЛОПУШАНСЬКА

*Ольга Володимирівна Лопушанська, студентка
V курсу Інституту права та суспільних відносин
Університету «Україна»*

МОВНА ПОЛІТИКА У ГАЛУЗІ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ

Визначаючи освіту як невід'ємну складову розвитку та процвітання будь-якого суспільства, всі цивілізовані країни спрямовують свої зусилля на удосконалення системи освіти та науки, які покликані надати людині достовірні знання про навколишній світ, сформувати певні уміння та навички, надати можливість розвиватися, і в результаті проведених досліджень зробити внесок у розвиток суспільства шляхом надання пропозицій щодо удосконалення певних напрямів народного господарства, діяльності державних органів влади, внесення змін і доповнень до чинного законодавства, налагодження виробництва, культурного розвитку держави.

Дійсно, дедалі частіше ми є свідками реформування освітньої галузі, яке зводиться до залучення більш ефективних методів навчання, удосконалення системи контролю знань учнів і студентів та створення умов для навчання людей з інвалідністю. Серед інших привертають увагу заходи, спрямовані на сприяння вивченню української мови як державної, а також такі, що дають змогу національним меншинам вивчати мови цих меншин та/або навчатися ними. Адже, як вважає Є. Ткаченко, мова відіграє провідну роль у процесі формування особистості людини, здобуття освіти, долучення до надбань культури, національної самоідентифікації людини, а також є, як правило, одним із основних чинників формування сучасної нації. Важливе значення для мови має активна позиція держави, її мовна політика, що спрямована на реалізацію або, навпаки, «заморожування» дії певних правових норм, які регулюють мовні відносини¹. Але, як зазначає Б. Козьмук, сучасний стан української мови характеризується відсутністю належного механізму її пропагування у сфері освіти². Отже, питання аналізу правових засад мовної політики у галузі освіти і становить основний зміст цієї статті, **актуальність** якої зумовлена необхідністю збереження культурної спадщини українського наро-

ду, створення необхідних для цього механізмів та формування сприятливих умов і засобів для вивчення державної мови та мов національних меншин в Україні.

Оцінюючи вагоме значення мови у житті суспільства та мовної політики як такої, що забезпечує окремі культурні права громадян України, вивченню цього питання приділяється увага провідних вчених України, зокрема в теорії держави і права свої праці мовному питанню присвятив вчений С. П. Кравченко. Серед фахівців кримінального права та криміналістики над даним питанням працювали: З. А. Тростюк, В. Я. Радецька. Серед дослідників філософії права питання мови вивчала С. Е. Зархіна. У філософії питання мови досліджували такі вчені: О. О. Блуд, В. А. Бугров, А. О. Кургузов та інші науковці. Разом із тим, у більшості сучасних наукових доробок окреслена тема висвітлюється лише фрагментарно, хоча вона має важливе наукове і практичне значення.

Метою статті є спроба дослідити правові основи мовної політики у галузі освіти України, на основі чого встановити наявні недоліки та надати пропозиції щодо удосконалення механізму регулювання мовної політики у зазначеній сфері.

Відповідно до поставленої мети, увагу зосереджено на вирішенні таких **завдань**:

- 1) дати визначення мовної політики у галузі освіти;
- 2) класифікувати нормативно-правові акти, що регулюють мовну політику в галузі освіти;
- 3) охарактеризувати заходи, передбачені державними програмами України у сфері мовної політики;
- 4) проаналізувати теоретичні напрацювання вчених та практичних працівників щодо значення налагодженої політики держави у сфері мови освіти;
- 5) розробити пропозиції щодо підвищення рівня мовної політики держави, яка реалізується у процесі навчання та наукової діяльності українського суспільства.

На нашу думку, мовна політика у галузі освіти – це система цілеспрямованих заходів, що регламентуються відповідними нормативно-правовими актами, які здійснюються державною владою та органами місцевого самоврядування і покликані регулювати питання мови освіти, науки, науково-технічної інформації та пов'язані з цими питаннями.

Досліджуючи правові основи мовної політики в галузях освіти і науки, погоджуємось із вітчизняним дослідником Е. Ф. Демським, що їх варто розглядати в цілісній ієрархічній системі у порядку юридичної сили акта: Основний закон, базові нормативно-правові акти, галузеві закони, підзаконні документи, акти органів місцевого самоврядування.

Отже, *центральне місце* в системі правового забезпечення мовної політики у галузях освіти і науки займає Конституція України від 28 червня 1996 р. До *базових законів* варто віднести: «Основи законодавства про культуру» від 14 лютого 1992 р., «Про мови в Українській РСР» від 28 жовтня 1989 р., «Про інформацію» від 02 жовтня 1992 р., «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» 16 листопада 1992 р., «Про видавничу справу» 05 червня 1997 р. та ін., до *галузевих*: «Про освіту» від 23 травня 1991 р., «Про дошкільну освіту» від 11 липня 2001 р., «Про загальну середню освіту» від 13 травня 1999 р., «Про позашкільну освіту» від 22 червня 2000 р., «Про професійно-технічну освіту» від 10 лютого 1998 р., «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 р., «Про наукову та науково-технічну діяльність» від 13 грудня 1991 р., «Про науково-технічну інформацію» від 25 червня 1993 р. Серед *підзаконних документів*, що регулюють питання мови освіти та науки можна виокремити такі: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2009 р. «Про затвердження Державної програми розвитку і функціонування української мови на 2004–2010 роки», Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. «Про затвердження Державної цільової науково-технічної та соціальної програми «Наука в університетах на 2008–2012 роки», Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. «Про Національну доктрину розвитку освіти», Указ Президента України від 25 вересня 2008 р. «Про забезпечення дальшого розвитку вищої освіти в Україні», Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 травня 2008 р. «Про схвалення Концепції Державної цільової програми популяризації вітчизняної книговидавничої продукції на 2009–2012 роки», Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2008 р. «Про затвердження комплексного плану заходів з розвитку освіти в Україні на період до 2011 року», Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2009 р. «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку Національної словникової бази на 2009–2015 роки» Наказ Міністерства освіти і науки України від 26 травня 2008 р. № 461 «Про затвердження галузевої Програми поліпшення вивчення української мови у загальноосвітніх навчальних закладах з навчанням мовами національних меншин на 2008–2011 роки» та ін.

Як бачимо, система нормативно-правових актів, норми яких регулюють мовну політику в галузях освіти і науки є розгалуженою, проте для виявлення стану досліджуваної проблеми, на наш погляд, варто проаналізувати окремі положення деяких із зазначених вище документів.

У Державній програмі розвитку і функціонування української мови на 2004–2010 рр. (Державній програмі) констатується потреба в активізації цілеспрямованої роботи над забезпеченням використання української мови у засобах масової інформації, сфері культури, освіти та науки, в інформаційних технологіях, рекламі тощо³, що, на нашу думку, є доцільним, адже нинішня мовна ситуація у країні вимагає саме таких кроків.

Щодо мовної політики у галузі освіти, то Державною програмою передбачено такі завдання:

- визначення та здійснення заходів для стимулювання глибокого вивчення української мови;
- створення належних умов для вивчення української мови громадянами України із числа національних меншин;

– оптимізація мережі навчальних закладів для безперервного виховання та навчання українською мовою;
– розширення словникової бази, створення, а також видання нової енциклопедичної і лінгвістичної літератури, навчальних підручників українською мовою, у тому числі їх електронних варіантів.

Таким чином, зазначимо, що завдання, які фіксуються Державною програмою не охоплюють весь спектр наявних проблемних питань, котрі мають місце у сфері освіти, тому, на наш погляд, не можна говорити про ефективність аналізованої програми.

Безперечно, до цієї програми варто додати такі положення, які були б спрямовані на здійснення контролю за дотриманням термінів реалізації Програми; надання можливостей доступу молодим людям до інформації в електронних мережах українською мовою; забезпеченість шкіл національних меншин вчителями-предметниками, які достатньою мірою володіли б державною та мовами національних меншин; створення курсів, наприклад, мовної освіти чи підвищення рівня мовних знань для осіб зі складу національних меншин, аби надати їм можливість пізнати, окрім рідної, і мову держави, у якій вони проживають (академік А. Погрібний зазначив, що система безперервної мовної освіти, про яку йдеться у Національній доктрині розвитку освіти⁴ має підстави стати одним із чинників до «мовного навернення до української мови»⁵); створення спеціальних мовних курсів для студентів з інших держав, які навчаються в українських вищих навчальних закладах.

Так, наприклад, В. Д. Радчук наголошує, що курс української мови, який би враховував специфіку фаху, вкрай необхідний студентам будь-якого факультету. Науковець звертає увагу на те, що навіть заняття один раз на тиждень упродовж року допомогло б грамотно писати статті й доповіді зі спеціальності, студенти навчилися б дохідливо компонувати думку, а також послуговуватися науковою термінологією⁶.

Також слід додати, що відповідно до зазначених у Державній програмі завдань, розроблені конкретні заходи, які мають бути реалізовані впродовж певного терміну, зміст цих заходів та їх виконавців. До останніх віднесені: Міністерство освіти і науки, Міністерство культури і туризму, Міністерство фінансів, Міністерство економіки, Міністерство юстиції, Рада міністрів АРК, Держкомтелерадіо, Держкомнацміграції, Держкомнацв'язку, Головдержслужба, Київська та Севастопольська міські, обласні держадміністрації, Національна академія наук, Академія педагогічних наук, Національна академія державного управління при Президентові України.

Крім цього, Національною концепцією співпраці із закордонними українцями⁷ встановлюються основні напрями діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування та громадських організацій щодо співпраці із закордонними українцями, у сфері освіти, а саме: сприяння збереженню і розвитку української мови та культури у місцях проживання закордонних українців, реалізації освітніх програм та проектів українських громадських організацій в іноземних державах, створенню умов для здобуття закордонними українцями освіти в Україні, що дає змогу закордонним українцям не бути відірваними від української мови та долучатися до національної системи освіти та науки.

Зважаючи на зазначене вище, маємо можливість зробити **висновки**, що систему правового забезпечення мовної політики в галузі освіти України слід удосконалювати, виходячи із пріоритетних напрямів розвитку культури та збереження духовних цінностей України. Варто зазначити, що організаційні основи мовної політики, на нашу думку, повинні ґрунтуватися на правових, які визначають основні напрями здійснення заходів щодо реалізації мовної політики в цілому і, зокрема у сфері освіти.

Так, видається актуальним, на наш погляд, внести зміни та доповнення до чинного законодавства, що регулює порядок використання мов та інші заходи, передбачені завданнями держави, у досліджених у цій статті галузях. Зокрема **пропонуємо**:

- 1) удосконалити чинне законодавство України, що регулює питання мови освіти українських громадян;
- 2) здійснити заходи, спрямовані на зниження ставок податку для вітчизняних книговидавників, що зробить книги дешевшими і сприятиме популяризації друкованої продукції серед населення, а також дозволить забезпечити навчальні заклади та наукові установи необхідними матеріалами (підручниками, посібниками, хрестоматіями, художньою літературою);
- 3) здійснити заходи щодо українізації мережі Інтернет (сайти Української держави), а також створити сторінки мовами національних меншин;
- 4) удосконалити або створити дієві механізми надання підтримки (державних дотацій) пресі, яка видається українською мовою та мовами національних меншин;
- 5) збільшити кількість годин на вивчення української мови у навчальних закладах всіх рівнів акредитації та всіх форм власності, а також сприяти вивченню школярами, студентами та іншими категоріями населення іноземних мов;
- 6) проводити просвітницьку роботу серед населення щодо історичного минулого та культурної спадщини українців як нації;
- 7) проводити мовне виховання у дитячих дошкільних закладах.

Отже, ми вважаємо, що запропоновані у цій статті заходи дадуть змогу удосконалити мовну політику в галузі освіти, у результаті чого побудувати суспільство інтелектуально розвинених громадян.

¹ Ткаченко С. Поняття державної мови / С. Ткаченко // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 8. – С. 21–24.

² Козьмук Б. Мовне законодавство і мовна політика потребують вдосконалення / Б. Козьмук // Право України. – 2002. – № 10. – С. 70–72.

³ Про затвердження Державної програми розвитку і функціонування української мови на 2004–2010 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2003 року № 1546 // Офіційний вісник України від 17.10.2003. – 2003. – № 40. – Ст. 2105.

⁴ Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002 // Офіційний вісник України від 23.05.2002. – 2002. – № 16. – Ст. 860.

⁵ Жованик В. Мовна політика: на зламі / В. Жованик // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=2328226.

⁶ Радчук В. Хартія для Харкова? Як зробити з України губернію / В. Радчук // Дзеркало тижня. – 2004. – № 4.

⁷ Про Національну концепцію співпраці із закордонними українцями: Указ Президента України від 13 жовтня 2006 року № 875/2006 // Офіційний вісник України від 01.11.2006. – 2006. – № 42. – Ст. 2793.

Резюме

У даній статті автором зроблено спробу наукового аналізу сучасної доктрини та законодавчих актів, норми яких регулюють мовну політику Української держави у галузі освіти. За підсумками дослідження надано авторські визначення, зроблено висновки та пропозиції.

Ключові слова: мовна політика, освіта, державна мова, мови національних меншин, мовна ситуація.

Резюме

В данной статье автором сделано попытку научного анализа современной доктрины и законодательных актов, нормы которых регулируют политику украинского государства в отраслях образования и науки. По результатам исследования даны авторские определения, сделаны выводы и предложения.

Ключевые слова: языковая политика, образование, государственный язык, языки национальных меньшинств, языковая ситуация.

Summary

In this article the author attempted to make scientific analysis of modern doctrine and legislative acts, which provisions regulate linguistic policy of the state in area of education. In accordance with the results of research the author made her own definitions, conclusions and motions.

Key words: a linguistic policy, education, an official language, languages of national minorities, a linguistic situation.

Отримано 25.11.2010